

Բա

ՄՐԲՈՅՆ ԹԷՈՂՈՏՈՍԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԱՆԿԻՒԱՅԻՈՅ Ի ԾՆՈՒՆԴ ՓՐԿՉԻՆ, ԶՈՐ ԸՆԹԵՐՅԱՆ ԱՌԱՋԻ ԺՈՂՈՎՈՅՆ ԵՓԵՍՈՍԻ*

Պայծառ առաջիկա տառնիս ստորադրութիւն՝ զհասարակաց փրկութիւնն¹ մարդկան բերելով: Պայծառ եւ առաջիկա ժողովս գոհացողաբար ընդունելով զշնորհն, եւ տունալ լինի առատապէս այնոցիկ, որք գոհութեամբ ընդունին զնա: Քանզի այնչափ իսկ որչափ ձիր² շնորհի որչափ եւ մեծութիւն գոհութեան բերողաց զշնորհէն³, որպէս յորժամ ոք⁴ ձիրս⁵ ինչ առեալ գոհամայ զտոտղէն, քանզի ոչ ինչ ետուր փոխանակ յաղագս⁶ որոց առերն միայն, այլ եւ պարտապան եւս բազմաց արարեր զԱրարիչն քեզ⁷: Արդ, գոհութեամբ ընկալարուք զշնորհսն⁸ պայծառացուցանելով մեզ զտաւանախմբութիւնս զայս: Իսկ⁹ ստորադրութիւն տառնիս երեւումն Աստուծոյ առ մարդիկ, եկումն միշտ առ ընթեր գոյին¹⁰ ի վերայ կացումն զամենայն լցուցալ, ի վերայ տեսութիւն զամենայն տեսողի- «Յիւրսն եկն եւ իւրքն զՆա ոչ ընկալան մամաւանդ եթէ յաշխարհի¹¹ էր- ասէ, եւ աշխարհ Նովաւ եղեւ¹², եւ աշխարհ զՆա ոչ ծանեաւ»¹³, այլ ոչ եթէ¹³ ի մարդկան¹⁴ դատախագութիւն¹⁵ ինչ էր¹⁶ այս անգիտութիւնս, քանզի ի ձեռն Աստուածութեանն բնութեան անհասանելի մարդկային¹⁷ խորհրդոց է Աստուած, քանզի ոչ բնատրեցան զնա տեսանել¹⁸ միտք մարդկայինը, սակս¹⁹, զի փախչի ի մարդկային մտաց²⁰ աստուածային բնութիւն՝ բարձրագոյն քան զմերս է խորհուրդ: Ապա ուրեմն տուծիմք ի լաւագոյն բնութեանն²¹ ոչ²¹ աստուածածանալոք գոլ²², որպէսզի մի՛ եղիցի, առնու բնութիւն տեսանելի անտեսանելին, ընդունի մարմին շաւշափելի, որ ոչն ըմբոնի շաւշափմամբ, անտեսանելին Աստուած տեսանելի լինի, Բանն շաւշափի, Միածին²³ Որդին զանխլացի ի գիտութեան մարդկան գերազանցեալն քան զբնութիւն մարդկան²⁴: Եւ մի՛ կարծեր աստար ինչ գոլ զառ ի մէնջ ծանալին Որդւոյ, քանզի վաղ ուրեմն լինիւր նախախտկումն Աստուծոյ զալստեանն միշտ մարդկային արիմակաւք երեւեալ²⁵ ծանալագաւ միւթոց պիտանացեալ կարողաց առ ի մէնջ տեսանիլ²⁶: Ապա թէ ոչ եկեսցէ ի մէջ հրեայն եւ առ ընթեր կայցէ²⁷, որ անհաւատայ²⁸ Աստուծոյ երեւմանն երեւելոցն մարդկան մարդկային բնութեամբն²⁹ ասացէ ինչ՝ զհա՞րդ ետես Մովսէս զԱստուած. զանտեսանելի բնութիւնն ետես արդեա՞ք. ոչ³⁰ երբէք, քանզի անհասանելի է այս մարդկային խորհրդոց: Եւ արդ³¹, զհա՞րդ ետես, աղէ, ասա որպէ՞ս հոյր լուցանելով ի մորենուջն եւ զմորենինն ոչ կիզելով: Արդ, է՞ր սակս անհաւատ լինի ծնիցելոյն ի Կուսէ եւ զկուսութիւնն

* Սկիզբը փոխ «Էջմիածին», 2005, Ե:

A = ՄՄ, ձև. 1525, ք. 58ր-65ա:

B = ՄՄ, ձև. 7729, ք. 142ա-147ա:

C = ՄՄ, ձև. 993, ք. 41ա-43ր

1* Յովհ. Ա 10-11:

ոչ ապականեալ, եւ կամ ընդէ՞ր դու³² լսելով, թէ ի մորենայն³³ բարբառի եւ ասէ Աստուած³⁴ ցՄովսէս. «Եւ եմ Աստուած Աբրահամու, Աստուած Սահակա եւ Աստուած Յակովբա»³⁵: Եւ եթէ³⁵ անկեալ Մովսէս երկիր պագանէր³⁶ հաւատաս ոչ գտեսանելի հոլորմ գմտաւ ածե-
լով, այլ՝ զբարբառեալն Աստուած: Իսկ յորժամ զկուսական արգանդն յիշեմ³⁷, զարշիս եւ
ի բաց դատմաս. ո՞ր է զձձագոյն, աղէ ասա, մորենի՞ն եթէ՞ կուսական արգանդն³⁸ սուրբ ի
մեղսային կրից. ո՞չ գիտես, եթէ առաջիմքն խոկումն եմ ճորագունիցս եւ այժմ³⁹ եղելոցս,
քանզի մախատաւորիւր⁴⁰ խորհուրդն ի ձեռն հնոցն⁴¹: Վասն այսորիկ մորենին առ լուց-
ւոջն ո՞չ տեսանես զկոյսն: Արդե՞ք եւ ոչ ի հնումն տեսանես⁴⁴ զմարդասիրութիւն եկաղին.
որոշաւո՞ւր յորոշելիսն եւ որոշումն ոչ լինի, դատաւորն ի դատապարտութեանն⁴⁵ եւ խոշ-
տանգումն ոչ ուրեք է, դատաւորն ի վերայ կացեալ, սակայն ոչ առելով, այլ՝ ունուցանե-
լով, ոչ դատապարտելով, այլ բժշկելով: Տեսանե՞ս զհարդ հոլորմ այն մեզ աստանաւոր⁴⁶
մարդասիրութիւն զգացոյց, մի⁴⁷ սքանչանար թէ եւ ի ձեռն կուսական արգանդի⁴⁸ Աստուած
գոլով ծնանի, քանզի ոչ վարկանի Աստուած թշնամանս զայն, որ առիթ փրկութեան մարդ-
կան լինի: Բայց դու մի՛ ինչ այնպէս զձու՞ն⁴⁹ զԱստուծոյն կարծեր զբնութիւն⁵⁰, որպէս թէ
հասանելի գոլ եւ լինել երբեք ի թշնամանաց⁵¹: Քանզի ոչ ինչ զձու՞ն, զոր վասն մեր եառ⁵²,
թշնամանէ զբնութիւնն զայն, բայց ընդամացուցանէ զնուազն⁵³ մեր, որպէսզի կեցուցէ
զբնութիւն մեր⁵⁴: Արդ, յորժամ ոչ⁵⁵ զձու՞նք մեր թշնամանէն զերանելոյն Աստուծոյ բնու-
թիւն, բայց եւ⁵⁶ փրկութիւն եւս մարդկան յարդարեւ, զիա՞րդ ասես զպատճառս փրկութեան
մերոյ առիթ թշնամանաց Աստուծոյ լինել⁵⁷:

Արդ, երեւցաւ այսար⁵⁸ Աստուած ի ձեռն Կոյսի, եւ Կոյսն մնաց Կոյս եւ Մայր եղեւ,
քանզի անապականութեան առթողն ապականութիւն ոչ գործէ⁵⁹. Արարիչն անմահութեան
ոչ ինչ ապականեաց:

Եւ վասն զի⁶⁰ Փոտիմոս սոսկ մարդ ասէ՝ զծնիցեալն ոչ ասելով Աստուած⁶¹ գոլ
զծնեալն⁶² եւ զառ ի Կուսէ⁶³ յառաջ եկեալ մարդն ստորադրէ զՆա բաժանել յԱստուծոյ:
Ասասցէ ինձ այժմ՝ զիա՞րդ մարդկային բնութիւն ի ձեռն կուսական արգանդի ծնանելով եւ
զկուսութիւն արգանդին պահեաց անապական, քանզի ոչ ուրուք մարդոյ Կոյս մնաց Մայրն:
Տեսանե՞ս՝ զհարդ վասն մտածութեանն, որ յաղազն⁶⁴ ծնիցելոյն, տա ինձ իմանալ⁶⁵
զծնեցեալն, զի եթէ ըստ մեզ ծնալ⁶⁶ մարդ էր սոսկ, իսկ եթէ Կոյս պահեաց զՄայրն՝
Աստուած ծնեալ⁶⁷ բարեխորհիցն⁶⁸ ճանաչիւր⁶⁹: Քանզի Աստուած եկն յաշխարհ ոչ տեղի
ի տեղուջէ փոխեալ⁷⁰, այլ զիմս բնութիւն զիրեւա եղեալ⁷¹, եւ որպէս ասացի, երեւել կամե-
լով, որ բնութեամբն է անտեսանելի: Ապա ուրեմն ոչ էառ սկիզբն լինելոյ Աստուած ի
ծննդեմէն, այլ՝ երեւելոյ⁷² մարդ: Եւ վասն զի Աստուած գոլով աճապարեաց մարդ լինել
ըստ մեզ⁷³ վասն մարդասիրութեան ճորա⁷⁴ վասն մեր, զի մեք զդատաւորն^{74ա} որպէս զազ-
գակից գմեք փարեցուցուք⁷⁵, զի ունին⁷⁶ քաջալերութիւն⁷⁷, որք յիրեանց⁷⁸ ուղղութեանց
ոչ ունին⁷⁹ համարձակութիւն: Քանզի ի բեմն ածեալք, որք յիրեանց առաքինութիւն⁸⁰ ոչ
համարձակին՝ որպէս ի յիրեանց ի յատուկ յազգակցէ շնորհեցին զհամարձակութիւնն⁸¹:

Եւ արդ, զինչ զայ Աստուած իբրեւ⁸² զմարդ ոչ ի տեղի ի տեղուջէ փոփոխելով, այլ զան-

տեսանելի⁸³ բնութիւնն ցուցանելով տեսանելի⁸⁴, եւ տեսանել որպէս մարդ եւ ազգակից մարդկան երեւեալ: Որպէս եւ⁸⁵ Աւետարանիչն քարոզէր ասելով. «Եւ Բանն մարմին եղեւ»⁸⁶ - եւ զհա՞րոյ ասէ՛ «Բանն մարմին եղեւ»: Ջիւա՞րոյ է կարողութիւն Աստուծոյ⁸⁷ Բանին մարդ լինել: Հարցանես զյեղանակս Աստուծոյ սքանչելեացն. եթէ երթալի էր մեզ յանհա- սութիւն⁸⁸ բանիդ՝ ոչ էր սքանչելի, այլ ըստ բնութեան իրք՝: Իսկ եթէ սքանչելի է⁸⁹ եւ մշան⁹⁰ եղեալն թողացոյ⁹¹ զբանդ սքանչելարարի⁹² Տեառն: Քանզի եղեւ կամիմ, զի զի- տես եւ յեղելոյն զշահն հաւատով շահիլ⁹³, բայց եթէ որպէս եղեւ⁹⁴ ազդեցաւ լին լքեալ թողջիր⁹⁵: Ջի եթէ դու բժշկին հաւատաս՝ հրամայողին քեզ, եւ ոչ խուզես զյեղանակ բժշկութեան⁹⁶ հաւատալով արուեստատրին⁹⁷ զքոյն փրկութիւնդ: Այլ եւ ոչ այլ ոք⁹⁸ անարուեստ գոյով զարուեստատրին, խուզէ⁹⁹ զյեղանակ, այլ ճանաչէ միայն զեղեալն, եւ զյեղանակս իրացն¹⁰⁰ արուեստին լքեալ թողու: Իսկ դու զբոլորիցն Աստուծոյ զսքանչելա- գործութիւնս խնդրես խուզել բանիք, այսինքն՝ զպատճառս որպէս պէտս ունելով բանիցն, զի զնոյնս եւ¹⁰¹ դու սքանչելագործեսցես Աստուծոյ¹⁰²: Այլ, զոր ասացի¹⁰³, եւ¹⁰⁴ այժմ ասեմ. իրաց ասաց պատճառն¹⁰⁵ զիտեմք. այսորիկ բնութիւնք¹⁰⁶ ոչ սքանչելիք են եւ ոչ մշան: Այսպիսի ինչ է, զոր ասեմս. շինաւդ շինէ¹⁰⁷ տուն. զբանն զիտեմք եւ զշարադրեցեալս միւսն¹⁰⁸, եւ որովհետեւ զիտեմք՝ չեն սքանչելիք: Իսկ զաստուածային սքանչելագործու- թեանցն տեսանեմք միայն¹⁰⁹ զեղեալն եւ ոչ մերգործեալ գոմք բովանդակ վասն անկարու- թեան եւ անարուեստութեան¹¹⁰: Եւ ստեղծ ի ծնէ կորին աչս ի կաւոյ Մէնածինն. այս ի վեր է, քան զմեր բան¹¹¹, եւ սքանչելիք կոչին, քանզի¹¹² մարդկային միտք¹¹³ եւ խորհուրդք ոչ կարեն որոնել¹¹⁴: Իսկ մշան կոչի եղեալն ի¹¹⁵ վեր քան զսովորական բնութիւն: Եւ զի եղեւ, զիտեմք: Իսկ ասել զյեղանակն ոչ ունիմք, քանզի ի կաւոյ խեցի եւ աղիւս¹¹⁶ միւստորի, այլ ոչ եթէ աչաց բարեւորութիւն ստեղծանի, ոչ թաղանթք մուրքք լինին, ոչ տեսութեան զա- մազանութիւն բաղկանայ, ոչ պարբերութեան ստուգութիւն այնչափ քաջագունութեամբ¹¹⁷ ճախարակի¹¹⁸: Կաւ ոչ բնաւորեցաւ ի յաչս փոփոխիլ¹¹⁹, զոր եւ ոչ բնութիւն հողոյ ընդունի, քանզի ի¹²⁰ ոչ բնաւորեցաւ՝ ընդունել զտեսական¹²¹: Իսկ զայն ընկալաւ զսքանչելագոր- ծողին¹²² յիւր կամսն քարշեալ¹²³ զբնութիւնն, եւ ոչ իւր ծառայեալ Բանի բնութեանն:

Արդ, մի՛ երբեք ի տկարութիւն մարդկանոյս¹²⁴ անկանիւր բնութեան, եւ մի՛ ասեր թէ¹²⁵ զհա՞րոյ Աստուած մարդ եղեւ, եւ զհա՞րոյ եւ Աստուած Բանն մարմին եղեալ¹²⁶ հաւատայ, իսկ զյեղանակ մորին զիտել¹²⁷ Արարողին տուր: Իսկ եթէ կամիս եւ ի ցուցակէ հաւատես- ցուցուք¹²⁸ քեզ զառաջիկայս, եւ ցուցից քեզ¹²⁹ զհա՞րոյ անմարմինն մարմնանայ, անտե- սանելին տեսանի, անշաւափելին շաւափի^{129ա} ոչ իւրով¹³⁰ բնութեամբն փոխարկեալ, այլ քեւ¹³¹ առեալ տեսանելի եւ շաւափելի: Բանս¹³² այս մարդկային զառաջաբերական ասեմ, որով միմեանց հաղորդիմք ի պէտս եւ զմտածութիւնս միմեանց մեկնեմք: Բան է ոչ տեսանելի, այլ եւ ոչ շաւափելի ձեռամբ, բայց հնչող միայն լսելութեան, այլ որովհետեւ զառաջաբերական բանս ցուցակ յանձնատրին Աստուծոյ Բանի¹³³ բերեմ, մի՛ կարծեր զի- նէն առաջաբերական ասել եւ¹³⁴ զԱստուծոյ Բանն ի բաց տար, քանզի Բան ասի Մէնա- ծինն՝ մեկնելով աստուածային Գիրք զանախտութիւն ծննդեան մորայ: Վասն զի եւ միտք մարդոյ անախտաբար ծնանին¹³⁵: Եւ է ուրեք, ուր Բան անուն է, եւ այլուր դարձեալ ճա-

ճանձ զՆա աստուածայինք կոչեն Գիրք¹³⁶։ Իրաքանչիւր ոք յայտոցիկ¹³⁷ անուանց ապին որպէս¹³⁸ արտաքոյ հայհոյութեան յաղագս Քրիստոսի ասացեալսն իմասցի, այլ ուրեք ալ լաքար յաղագս Նորա յորջորջանացն առին¹³⁹ պէտս պատկանաւոր աստուածային փալաքար յաղագս Նորա յորջորջանացն կամելով յայտ¹⁴⁰ առնել, որպիսի ինչ է, զոր ասեմն¹⁴¹։ Ուրի¹⁴² կոչէ՝ Հաւոր զՄէնածինն զԷակցութիւնն կամելով յանդիման կացուցանել փառացն, վասն զի որպէս քո որդին ճոյնպէտութեան ասի գոյ քեզ եւ ծնիցեալ՝ կամելով բանս ցուցանել մի գոյութիւն Հաւոր եւ Որդոյ աւտ Որդի Հաւոր զառ ի մնանէ ծնիցեալ Մէնածինն։ Իսկ ապա վասն զի եւ ծնունդ եւ որդի ի մերումս երեսոյսս ախտի տա, ըստ ծննդեանն։ Վասն այսորիկ զՈրդիս զայս եւ Բան յորջորջէ զանախտութիւն ծննդեանն յայտ առնել ամուսնիս այստիկ։ Այլ վասն զի եւ հայր քո եղեալ ամենայն իրաք եւ երիցագոյն որդոյ ցուցանի, զոր եւ ճոյն իսկ յորջորջումն տա յառաջագոյն իմանալ զհայր քան զորդի։ Ջի մի՛ այսպիսի ինչ եւ յաղագս աստուածային բնութեանն իմասցիս, այլ այն ինչ միշտ Հաւոր եղեալ եւ գոյ իմասցիս զՄէնածինն համապագորդաբար¹⁴³։ Ըմանալ կոչէ զՄէնածինն Հաւոր, վասն զի եւ ճանաչ թէպէտ եւ ծնանի յարեգականէ, բայց ոչ երբեք իմանի ի վերջոյ¹⁴⁴ քան զարեգակն։ Այլ յորմէ հետէ զարեգակն իմանաւք, յայնմ հետէ՝ եւ¹⁴⁵ զծնիցեալն յարեգականէ ճառագայթ եւ ճանաչ։ Արդ¹⁴⁶, զհամագոյն միմեանց ուսուցէ քեզ ճանաչն, իսկ զանախտութիւն ծննդեանն յայտնեցէ Բանն, իսկ Որդին զհամագոյնութիւնն ծանուցէ։

Այդ ի վեր եկեցուք յառաջիկայն, եւ զայսաւոր ծնիցելոյն Աստուծոյ Բանին յայտնեցուք զերեսումն, եւ ի ձեռն ցուցակի ցուցաք, թէ զիարդ ոչ տեսանելին բնութեամբ տեսանելի լինի եւ ոչ շաշափելի։ Արդ, բանս այս զառաջի բերեմք, որում ի կաճառս միմեանց պէտս ունիմք։ Բան է անմարմին, ոչ տեսութեամբ տեսանի եւ ոչ շաշափմամբ շաշափի, քանզի տուր ինձ զոմն բարբառելով առ ոմն. միթէ՞ տեսանի յառաջագայելով բանն, միթէ՞ շաշափի ձեռամբ մախաշեղեալն¹⁴⁷։ Իսկ եթէ զոր ասաց բանն, գրեցես, յայնժամ, զոր յառաջագոյն ոչ տեսանէիր, տեսցես յետոյ, եւ, զոր ոչն շաշափեցեր յառաջագոյն տեսակ բանի, զնոյնն շաշափես ի ձեռն քարտիսին եւ տառիցն։ Եւ է՞ր վասն. քանզի անմարմին գոյով բան զքարտիսին մարմին եւ զձեռն տառիցն զգեցաւ¹⁴⁷։

Եւ արդ, որովհետեւ հաւաստի¹⁴⁸ քեզ ցուցակդ եղեւ, եւ յիշեցեր ըստ սովորութեանն եղեալ, ցուցակաւք բեր ցուցցուք՝ զիա՞րդ Մէնածին¹⁴⁹ Որդին Աստուծոյ Աստուած Բանն¹⁵⁰ յառաջ քան զյախտեանս ընդ Հաւոր գոյով անմարմին բնութեամբ զմարդոյ բնութիւն ընտանեցուցեալ ի ձեռն կուսածին բնութեան եւ¹⁵¹ Կուսի ծնալ՝ ի վերջինսս ոչ սկիզբն առեալ գոյոյ Աստուած, այլ սկիզբն առեալ երեսելոյ մարդ։ Եւ մի՛ ասեր, եթէ վասն¹⁵² զի ի Հաւորէ ծնիցեալ գոյ Մէնածինն՝ զիա՞րդ դարձեալ ծնալ ի Կուսէ։ Ի Հաւորէ ծնեալ բնութեամբ, իսկ ի Կուսէն՝ վասն տնաւորեմութեանն¹⁵³. զայն՝ որպէս զԱստուած, զայս՝ որպէս մարդ, ապա թէ ոչ եւ քո բանդ ծնունդ է քոց մտացոյ։ Այդ յորժամ զբանս զայս, զոր քոհնդ ծնան միտք մերքարեալ կամիցիս տառիւք եւ գրով եւ տպաւորել կամիցիմ ի քարտեսն ո՞չ ապաքեն ձեռամբ գրես զնա եւ աւրիմակալ¹⁵⁴ իմն դարձեալ ի ձեռն ձեռնիդ ծնանիս զբանն։ Եւ բանն ոչ եթէ յայնժամ սկիզբն¹⁵⁵ էառ գոյոյ, յորժամ ի ձեռնանէն գրեցաւ, եւ ոչ յայնժամ եկն ի գոյն,

յորժամ տակալիմ¹⁵⁶ ձեռն տպաւորէր զգիրն, այլ այն, ինչ ծնեալ գոյր ի մտացոյ: Իսկ զերեւելոյն սկզբն ի ձեռանէն ընկալաւ¹⁵⁷, որ զգիրն տպաւորեաց: Եւ արդ, վասն զի ցուցակդ հանդերձ արիմակաւոյ հաւաստի¹⁵⁸, եւ ծանաթագոյն քեզ¹⁵⁹ ցուցաւ, բեր այստեմտեւ յարիմեսցուք զարիմակն¹⁶⁰ առ մախատիպն. աստ միտք անդ զՀայր իմացիր, աստ բան ի մտաց զիտեւ ծնեալ, իսկ անդ գոյեղոտ¹⁶¹ եւ անձնաւոր Բան իմացիր առ ի Հարե՛ծ ծնիցեալ¹⁶²: Աստ ձեռն տեսանես ի ձեռն գրոյ ծնեալ¹⁶³ բան, իսկ անդ կոյս իմացիր¹⁶⁴ ի ձեռն մարմնոյ երկնեալ զԲանն՝ ոչ սկիզբն տրեալ¹⁶⁵ Աստուածութեանն ի ձեռն Աստուածութեանն. քաւ լիցի, այլ երեւելոյն զԱստուած ի մարդկան մարդ եղեալ¹⁶⁶: Եւ¹⁶⁷ քանզի եղեւ որպիսի ինչ ես եմ¹⁶⁸, կարեւորաբար ծնեալ¹⁶⁹ որպէս եսս¹⁷⁰ կարեւորաբար ըստ¹⁷¹ բնութեանս իմոյ, եւ զծնունդն իմ¹⁷² էառ, վասն այսորիկ եւ զծնունդն իւրացոյց Աստուածն Բանն: Եւ Մայր ողջունէր¹⁷³ զկոյսն, եւ ի ձեռն արգանդի եկն զարդարեցելոյ կուսութեամբն, քանզի ոչ ինչ, յորոց¹⁷⁴ ստեղծ Աստուած, զարշ համարի, վասն զի¹⁷⁵ ոչ ինչ¹⁷⁶ անարժան մնա յիւր¹⁷⁷ գործոցն եղեւ, այլ ամենայն ինչ բարի¹⁷⁸ յոյժ: Եթէ¹⁷⁹ այստիկ տեսանեմք որպէս Ստեղծիչն ետես եղեալս. «Քանզի ետես, ասէ, Աստուած զամենայն, զոր արնր, եւ ահա բարի եմ յոյժ»^{4*}: Անախտաբար տեսանեմք զամենայն ինչ աշաւք, եւ եթէ որպէս զԱստուած տեսանեմք զնոսա յոյժ բարի: Հեռասահմանեա՞ ի քէն զախտս եւ ճանաչես զբարեւորութիւնս եղելոյն: Արդ, զի՞նչ սքանչելիք եթէ յիւրում տան եւ ի գործ տաղաւարեաց Աստուած: Իսկ դու արժանատրաբար համարիս բնակել յերկինս եւ անարժան մնա հաշուիս զմարդն միայն. որոշեա զիրսն ոչ ճշմարտութեամբ, այլ՝ ախտի եւ ընտրութեամբ, քանզի զի՞նչ բարձրագոյն է՝ երկի՞ն եթէ՞ մարդ, զի՞նչ պատուականագոյն թուի Աստուծոյ՝ արեգա՞կն եթէ՞ մարդ: Քանզի մի՞ ինչ զպայծառութիւնն տարերց ունիր, եւ մի վասն քաջագունութեանն մախընտրեր զբնութիւնն, եւ մի՞ ի վազելն շողիցն արեգակն զարհուրիր, եւ մի՞ զի «ես միս եւ մորթ զգեցեալ եմ»^{5*}, ըստ աստուածայնոյն Յովբայ, այլ զբարեւորութիւնս բանականի անձինս դիտես: Տես զմարդոյն ստեղծումն եւ սքանչացիր ընդ կենդանին. միտս ունի, որ ամենայն կենդանեաց ունել եւ իշխել կարող գոյ, պէտս էառ սպասաւորիչս իմաստութեան մտաց, գործարանս ամենաբոլորեւորից հաստիչս միայն ազատ եղեալս յամեն ստեղծեալսն յերկրի:

Տէր կամաց իւրոց զմարդն միայն ստեղծ Աստուած յերկրի: Ոչ տեսանես զարեգակն հարկաւոր ընթացս ընթացեալ, ոչ տեսանես միատեսակ զնորա բերումն. վասն է՞ր. վասն զի ոչ եղեւ իշխան կամաց իւրոց: Իսկ դու յառաջագայիս ազատ գործես, զոր ինչ կամիս. ոչ ունիս զհարկաւորն առ ի մղել զքեզ բռնութեամբ, ազատ հոգւով կացուցար: Արեգակն ծառայէ կարեաց, իսկ մարդ ազատ է կամաւք: Արդ, ո՞ր յաւագոյն է, ասա ինձ, ծառա՞յն եթէ՞ ազատն, որ ընդ լծով կարեա՞ցն է, եթէ՞ որ ազատն է յամենայն կարեաց: Արդ, ոչ ինչ սքանչելի եւ հրաշափառ է, թէ ի մարդոյն տնայրինէ Աստուած, զոր ի կոյսն իւր պատկեր ստեղծեալ համբուրեաց, քանզի զմարդոյն յաղագս յաւժարութիւն իսկոյն ի մախատանս լինելութեան եցոյց Աստուած հող առեալ՝ յերկրէ եւ ստեղծեալ զնա պատկեր իւրոյ աստուա-

* Չիք ՆԲՇ:

4* Ծննդ. Ա 31:

* Չիք ՆԲՇ (բայց՝ հեռասահման. ՆԲՇ, Բ, 88):

5* Յովբ. Ժ 11:

ծուրթեանն հաստատեաց: Արդ, է՞ր սակս, զոր հանդերձեալ էր ստեղծմամբն պատուել, յայնպիսի գծում բնութենէ ստեղծ, վասն է՞ր ոչ ի պայծառութենէ արեգական առեալ արար գմարդն, այլ յերկրէ եւ հող գնա գոլով ստեղծու ի գետնակա՞ն ի կոխան տարրերէն. ո՞յր վասն, կամի՞ս ուսանել, վասն զի, մինչ հանդերձեալն էր պատուել գնա պատկերան իրով, գծում բնութիւն տայ նմա, որպէսզի գերազանցութիւն պատուոյն մի՛ վերացուցէ գնա ի մեծամտութիւն, զի յորժամ առաւել քան զբնութիւնն պատուեսցի ամփոփեսցի յիշե-լութեամբ բնութեանն եւ ծանիցէ զմեծութիւն բնութեանն եւ ոչ զարժանաւորութիւնն իւր, լութեամբ ստացողին: Ապա ուրեմն եւ այս մարդասիրութիւն Ստեղծչին էր՝ պատկերին այլ՝ զշնորհ ստացողին: Ապա ուրեմն եւ այս մարդասիրութիւն Ստեղծչին էր՝ պատկերին Աստուծոյ ունել յերկրէ զբնութիւն, քանզի գրաւ ունէր զբնութիւնն խոնարհամտութեանն: Աստուծոյ ունել յերկրէ զբնութիւն, քանզի գրաւ ունէր զբնութիւնն խոնարհամտութեանն: Ապա ուրեմն բարեւորոյն կենդանի է մարդն, թէպէտ եւ վերջոյ թշնամանցաւ մտելովքն ի նա յախտիւքն մի՛ տեսանէր գնա ի վիճակութեանն, այլ յառաջ քան զյանցանել զյարիմաւ զբարեւորմանութիւն պատկերին Աստուծոյ հաշուեալ: Արդ, զի՞ առաւելաբանեա՞ն՝ զանկածն մոռացեալ գառաջին ստեղծումն մորա ոչ վարկանելով եւ ոչ զսկզբնային պատիւն, զոր դարձեալ ետ նմա Աստուած հանդերձ բազում պատուասիրութեամբ միացուցեալ ինքեան զիւր պատկերին: Արդ, ոչ ինչ ապականացու Նորա մարդասիրութեանն եղև, քանզի ոչ եւ թշնամանք բարի Տեսնն հաղորդութիւն առնել առ ծառային ծառայականաւքն յազուտ ծառային յաղագս գթալոյ ի նա: Քանզի ոչ այսոքիւք թշնամանի բարին, այլ որ էն մովիմբ եւ ճանաչի: Եւ մի սքանչանար ընդ առաւելութիւն յովորութեան իրացն, քանզի եւ այժմ եթէ զքեզ ինքն տուն յարիմեսցես Աստուծոյ եւ ի քեզ բնակէ, թէպէտ եւ ոչ այնպէս որպէս ի Քրիստոսումն, քանզի «ի Քրիստոսի բնակէ ամենայն լրումն Աստուածութեանն մարմնա-պէս»^{6*}: Այլ, ո՛վ սքանչելեացս. ամենայն լրումն Աստուածութեանն ի միում մարմնաբար բնակէ եւ զամենայն լնու եւ բարեգործէ զարարածս՝ բոլորապէս գոլով ի միումն, եւ յարա-րածս ոչ որոշի: Եւ մի՛ երեսեցի քեզ ասացեալդ անկարելի, քանզի եւ ես, որ այժմս առա-ջաբերեմ բան, սա ի միում է բան, եւ դարձեալ մոյն բան յամենեսին լինի, եւ զբոլոր բանն տարաւ յինքեան միան եւ ի բազմութենէն ոչ պարագրեցաւ բանն: Արդ, է իրք մի, որ լինի եւ ապականի եւ ի միում կարող գոյ բնակել բոլորապէս եւ յամենեսին՝ զի՞նչ սքանչելի քեզ երեւի, թէ Աստուած Բանն եւ ի միումն միաւորեալ բնակեաց եւ յամենեսեան գտանի՝¹⁸⁰:

Արդ, թելադրութիւն այսաւրեան տառամխմութեանս է լինելն Աստուծոյ մարդ՝ առե-լոյն¹⁸¹ զմարդկայինսս, զի տացէ զաստուածայինն ընտանեցուցանելոյն¹⁸² զկիրս, զի տա-ցէ զանախտութիւն անկելոյն ընդ մահուամբ, զի զանմահութիւն պարգեւեսցէ, որ¹⁸³ իւր ստացեալ արար¹⁸⁴ զմարդկային¹⁸⁵ կիրսն ոչ զիւր բնութիւնն փոխարկեալ¹⁸⁶, այլ կամաւք¹⁸⁷ զայս¹⁸⁸ ընտանեցուցեալ, եւ յոյժ¹⁸⁹ իրաւաբար զայստիկ արար, որովհետեւ ուշ եղ¹⁹⁰ կե-ցուցանել զմարդն: Արդ, վասն որո՞շ պատճառի իւր արար¹⁹¹ զմարդկային կիրս. վասն զի կամէր¹⁹² կրիւք զկիրս ի բաց բառնալ եւ մահուամբ զմահ յապիւանել եւ ի ձեռն համատե-սակաց զհամատեսակն¹⁹³ ընդդիմագաւտեալ՝ ընտանեցոյց զԽաչն, իւր արար¹⁹⁴ զապ-տակսն, յինքեան¹⁹⁵ արար զկապանսն¹⁹⁶. որպէսզի Աստուծոյ¹⁹⁷ կիրքն ընդդէմ կրից առ-

* 2իբ ՆԱՇ:

* 2իբ ՆԱՇ (բայց՝ առանկարանութիւն. ՆԱՇ, Ա, 296):

6* Կողոս. Բ 9:

* 2իբ ՆԱՇ:

ցեն իշխանություն, քանզի¹⁹⁸ ոչ եթե բնութիւնն Աստուծոյ վնասեցաւ, քանզի ոչ եթե յայլ բնութիւն փոխարկեալ զինքն ընկալաւ զկիրսն, այլ զարութիւն առին կիրքն առ ի յԱստուծոյ ընդդէմ¹⁹⁹ համատեսակացն կրից, ապա եւ մահն որպէս Աստուծոյ եղեալ խափանէ զմահ: Քանզի մեռեալ ելոյժ զգոռոգութիւն մահու, վասն զի Աստուած եւ մարդ էր²⁰⁰, զի ոչ եթե²⁰¹ սոսկ մարդ խաչեցին հրեայքն, եւ ոչ եթե զտեսանելին²⁰² միայն բեռեցին զբնութիւն, այլ մինչեւ որ ի մնայն Աստուած զյանդգնութիւնն մեղելոյ բնութեանն ընտանեցուցեալ զկիրսն: Եւ զի այս եւս եղիցի քեզ հաւաստի, ի սկզբան ասացեալ ցուցակն ածցուք զբան: Կայցե թագաւոր որ բարբառելով բան ինչ եւ տպաւորելով զբան ի քարտիսի ուրեք եւ առաքելով ի քաղաքս զգեստաւորեալ քարտիսիւ եւ գրով զբանն՝ ազատութիւն շնորհել տպաւորեալ եւ կամ²⁰³ այլ ինչ պարգեւ թագաւորական կարաւորելոց բերել²⁰⁴: Արդ, զբանս զայս ի քարտիսին, որ իտաղիացոց բարբառովն «սակր»²⁰⁵ ասի, ընկալցի որ անհաւատ եւ անհաւան՝ քաղաքին²⁰⁶ թշնամի եւ թագաւորին ընդդիմամարտ²⁰⁷, եւ առեալ զքարտեսն պատառեցէ²⁰⁸: Արդ, զի՞նչ է²⁰⁹, որ պատառեցան աստանաւր²¹⁰, ասա ինձ, քարտէ՞սն միայն թէ՞ եւ բանն թագաւորական. զի թէ զքարտեսն միայն գոյր պատառեալ՝ դիրագին²¹¹ էր ապականեալ եւ անդատապարտ պատառաւ: Իսկ եթե բանն թագաւորական ցելաւ²¹², թէպէտ եւ հինգ մանունց²¹³ էր, ոչ եղիցի անպարտ, այլ զլեւտինն տացէ դատաստան, եւ խոշտանգի եւ ի մահ ածի ոչ որպէս թէ²¹⁴ զքարտեսն միայն պատառեալ²¹⁵, այլ որպէս թէ²¹⁶ զթագաւորական բանն²¹⁷ ցելեալ: Եւ սակայն թագաւորի²¹⁸ բանն անգիր գրով²¹⁹ ոչ ձեռաւք ըմբռնի, ըստ իւրում բնութեան²²⁰ եւ ոչ պատկառիլ կարող գոյ, բայց սակայն ասի պատառիլ²²¹ քարտիսին եւ զգրոյն տանելով²²² զկիրս: Տեսանես՝ զհարդ անկիրն կիրս ընդունի²²³. վասն զի կրականի²²⁴ հաղորդի բնութեան, քանզի եւ ոչ բանն իւր բնութեամբն ընդունակ գոյով²²⁵ կրիցն պատառեցաւ, այլ զկիրս քարտիսին եւ տառիցն ընկալաւ²²⁶: Մի՛ վատահամար այտուհետեւ, ով հրեայ²²⁷, որպէս թէ սոսկ մարդ խաչեցեր, քանզի որ երեւիրն քարտէս էր, իսկ²²⁸ ի մնա թաքուցեալն՝ բան թագաւորական՝ ծնիցեալ ի բնութեանէ եւ ոչ եթե ի ձեռն լեզուի²²⁹ յառաջ ածեալ²³⁰: Քանզի Բան ասի Մէնածին, բայց²³¹ ոչ յառաջաբերական, այլ գոյեղոտ եւ անձնաւոր²³² ոչ ինչ իւրով բնութեամբն կրելով՝ գոյով անկիր Բանն²³³, բայց իւր առնելով զերեւելոյն կիրս: Եւ որպէս թագաւորական բան եւ²³⁴ զգրոյն միւթ, ինքն ընկալաւ եւ կիրք քարտիսին²³⁵ իւր բանին եղեւ, այսպէս եւ Աստուած. Բանն զբեռեւելոյն կիրսն իւր արարեալ գոյ²³⁶: Վասն այսորիկ որպէս յորժամ որ²³⁷ զթագաւորական սակր ապականելով²³⁸ որպէս անարգող թագաւորական բանին ի մահ ածի, այսպէս եւ հրեայն, որ խաչեաց զերեւելին դատաստան տաց որպէս ի մահ իսկ Աստուած Բանն կարկառեալ զյանդգնութիւնն, քանզի որպէս Աստուած իւրոյ եղելոց կրիցն վրէժխնդիր լինի:

Բայց բաւական եղիցին ասացեալքս, քանզի պարտ է եւ հոգալ վասն յիշողութեանն ձերոյդ, զի բազմութիւն ասացելոց առաւել քան զմիտս անյիշու առնէ զմիտս յաւիտացն: Այլ եղիցի շնորհաւքն Աստուծոյ զասացեալս ձեզ յիշողութեամբ պարուրել եւ զայլս աւգտեցուցանել եւ զարքայութիւնն երկմից փոխանակ այսոցիկ ժառանգել, զի եղիցի ամենեցուն մեզ հասանել շնորհաւք եւ մարդասիրութեամբ Տեսոն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Որում փառք եւ զարութիւն յափտեանս. Ամէն²³⁹:

ՏԱՐԸՆԹԵՐՅՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԽՈՐԱԳԻՐ՝ B Վեցերորդ ատյուն. երանելոյն Թէոդորոսի Անկիտաա եպիսկոպոսի ասացեալ ի Ծնունդ Փրկչին, զոր ընթերցան յառաջին ժողովն Եփեսոսի: C — զոր ընթերցան ի ժողովն Եփեսոսի:

ԲՆԱԳԻՐ՝ 1 B մաքրութիւն փխ. փրկութիւն: 2 A ձրիցն: C Իսկ է չափ ձրիցն: փխ. Իսկ — ձիր շնորհի: 3 C զշնորհն: 4 B որ յորժամ: 5 B ձրիս: 6 C չիք յաղագս: 7 AC զառիչն (C զտոհիչն) արարեր քեզ: 8 AC զշնորհն: 9 B Ձի փխ. Իսկ: 10 AC զողաղին: 11 B յաշխարհս, զտոհիչն) արարեր քեզ: 8 AC զշնորհն: 9 B Ձի փխ. Իսկ: 10 AC զողաղին: 11 B յաշխարհս, դատապարտութիւն: 16 A է, C չիք էր: 17 B մարդկան: 18 C տեսանել զնա: 19 B մարդկան, վասն զի փխ. մարդկայինք, սակս: 20 B ի մտաց մարդկայնոց փխ. ի մարդկային մտաց: 21 B ոչ որպէս թէ: 22 C աստուածածնաւոր զողով: 23 C Մեծածին: 24 B զմարդկային բնութիւնս փխ. զբնութիւն մարդկան: 25 C երեւելով: 26 B տեսանելոյ: 27 B կացցէ: 28 C ոչ հաւատայ: 29 B մարդկան կերպարանաբ փխ. մարդկային բնութեամբն: 30 C եւ ոչ: 31 B չիք արդ: 32 B չիք որս: 33 B մորենուցն: 34 B չիք Աստուած: 35 C չիք եթէ: 36 B երկիր պազանէր Մովսէս փխ. Մովսէս — պազանէր: 37 B չիք յիշեմ: 38 B որովայնս փխ. արգանդն: 39 B ածմոս: 40 B մախտապատրիս: 41 B հրոյն փխ. հնոցն: 42 B ոչ զործելով ըստ զործոց հրոյ, այլ սրբէ փխ. եւ որ ինչ — ազդէ: 43 B զըստ փխ. եւ ի, C Իսկ եթէ փխ. ապա եւ: 44 B տեսանես ի հնումն (AC հնումն — միմչդեռ հումարենում — τῶ πυρ = ի հրումն): 45 B դատապարտեալս: 46 C չիք աստուծար: 47 B եւ մի: 48 B որովայնս: 49 B չիք զծուծ: 50 B ծննդեան բնութեանն փխ. կարծէր զբնութիւն: 51 B թշնամանեալ: 52 B առ: 53 B զնուստսն: 54 B զմերս կեցուսցէ զբնութիւնս փխ. կեցուսցէ — մեր: 55 B ոչ ինչ: 56 B չիք եւ, այլ եւ ի: 57 BC լեալ: 58 B չիք այսար: 59 B զործեաց: 60 AC Վասն զի եւ: 61-62 A Աստուծոյ զոլ ասելով զծնունդն փխ. ասելով Աստուած — զծնեալն, C զծնունդն: 63 BC յարգանդէ փխ. կուտ: 64 B չիք որ յաղագս: 65 BC չիք իմանալ: 66 A ծնեցաւ: 67 A ծնիցեալն: 68 AC բարեխոհիցն: 69 AC ճանաչի: 70 C փոփոխելով: 71 B ծննդեամբն ոչ եթէ որպէս ի տեղուցէ ի տեղի փոփոխեալ, այլ Աստուած եկեալ յաշխարհ փխ. Աստուած եկն — եղեալ: 72 B երեւելով: 73 B չիք ըստ մեզ: 74 B իւրոյ, C որ փխ. նորա: 74a հում — τὸν χρίστω (Արարչին): 75 B մեր փարեցուք, պարփակեցուք: 76 BC ունիցիմք: 77 B քաջալերութիւնս: 78 C ի մերոց փխ. իւրեանց: 79 C ունիմք: 80 C առաքինութեանց: 81 BC որպէս յիւրեանց (յատուկ ի յիւրեանց) ազգակցէ շահեցին զհամարձակութիւն փխ. քանզի ի բեմս — զհամարձակութիւնս: 82 AC որպէս: 83 B այլ զի փխ. այլ զանտեսանելի: 84 A զանտեսանելի, C տեսանելի ցուցանելով: 85 C եւ ասէ: 86 B չիք Աստուծոյ: 87 B անհասութիւն: 88 B չիք իրք: 89 B սքանչելիք փխ. սքանչելի է: C չիք է: 90 B նշան է: 91 B թողցուք: 92 B սքանչելարար: 93 B շահել: 94 B չիք եղեւ: 95 B թողցուք: 96 B լեղանակս արուեստին փխ. զլեղանակ բժշկութեանն: 97 B բժշկին, արուեստին փխ. արուեստաւորին: 98 A չիք այլ որ: 99 B խնդրէ փխ. խուզէ: 100 B չիք իրացն: 101 B եւ զնոյն: 102 C յԱստուծոյ: 103 AB ասէին: 104 B չիք եւ: 105 B զորո պատշաճ փխ. ասաց պատճառն: 106 B ըստ բնութեան փխ. բնութիւնք: 107 C շինաւոր շինէ /// (շար. չիք): 108 B միթն: 109 B

չիք միայն: 110 B չիք եւ անարուեստութեան: 111 B զբան մեր: 112 A չիք քանզի: 113-114 A մտաւք եւ կամ խորհրդովք ոչ որոնելով փխ, միտք—որոնել: 115 B որ ի: 116 B աղիւս եւ խեցի: 117 B քաջութեամբ: 118 B ճախորկել: 119 B աչս փոխիլ փխ. ի—փոփոխիլ: 120 A չիք եւ: 121 B գտեսակարան: 122 B սքանչելագործութիւն: 123 B շարժեալ փխ. քարշեալ: 124 B մարդկայնոց: 125 A եւ թէ: 126 B չիք եւ զիա՞րդ եւ աստուաթ—եղեալ: 127 B նորա եւ զգիտելն փխ. նորին գիտել: 128 B աստի ցուցուց փխ. հաւաստեցուցուք: 129 B եթէ փխ. քեւ: 129ա Արտահայտություն («անմարմինն մարմնանա— անշաւափելին շաւափելի») բացորոշ արձագանքն է Ս. Գրիգոր Նազիանզացի Աստվածաբանի «Ի Ծնունդն «Քրիստոսի» ճառի «Անմարմինն մարմնանայ Բանն թանձրանայ, անտեսանելին տեսանի, անշաւափելին շաւափի (ՄՄ, ձեռ. 948, թ- 177բ)» բառերի: Պարագա, ինչը վկայում է, որ սրբազան հայրը հետևորդն է ոչ միայն Ս. Կյուրեղի, այլև կապաղովկյան հայրերի քրիստոսաբանության: 130 B եթէ փխ. իրով: 131 B ձեւ փխ. քեւ: 132 B Արդ, բան: 133 B չիք Աստուծոյ Բանի: 134 B չիք եւ: 135 B անախտաբար միտք մարդոյ ծնանի փխ. միտք մարդոյ—ծնանին: 136 B աստուածային Գիրք կոչեն: 137 B յայնց փխ. յայտոցիկ: 138 B որպէսզի: 139 B նորին փխ. առին: 140 A չիք յայտ: 141 B ասեմքս: 142-143 B չիք Որդի—տանապագորդաբար: 144 B յետս փխ. ի վերջոյ: 145 A չիք եւ: 146-147 B Իսկ զի Որդի նորա համադրութեամբ ծանուցեալ է փխ. Արդ—զգեցաւ: 148 B հաւաստիւ է: 149 B Միածին: 150 B չիք Աստուած, Բանն: 151 A չիք կուսածին բնութեան եւ: 152 B չիք եթէ վասն: 153 B տնարեւնութեամբ փխ. վասն տնարեւնութեան: 154 B արինակ: 155 A չիք սկիզբն: 156 B չիք տակաւին: 157 A կալաւ: 158 B հաւաստեաւ: 159 B ձեզ: 160 B զարինակն յարինեցուք: 161 A գոյեղուստ: 162 B ծնեալ: 163 B ստեղծեալ: 164 B չիք իմացիր: 165 B առեալ փխ. տուեալ: 166 B կերպարանս փխ. մարդ եղեալ: 167 B չիք եւ: 168 B սեմս փխ. ես եմ: 169 B որպէս զիս փխ. ծնեաւ: 170 B զիս փխ. եսաւ: 171 A ընդ փխ. ըստ: 172 B չիք իմ: 173 B ողջունէ (մինչդեռ հուն. ὁσιόσατο = ընտրէր): 174 B գոր փխ. յորոց: 175 B քանզի: 176 B չիք ինչ: 177 B յիւրոյ: 178 B բարի է: 179-180 B չիք Եթէ զայսոսիկ տեսանեմք որպէս Ստեղծիչն—ի միտմն միատրեալ բնակեաց եւ յամենեսեան գտանի: 181 B առեալ: 182 B ընտանեցուցեալ: 183 B չիք որ: 184 B արարեալ եւ ստացեալ: 185 B զմարդկան: 186 B փոխարկեաց: 187 B կամաւ: 188 B զայսոսիկ: 189 B չիք եւ յոյժ: 190 B եղեալ: 191 B արար իւր: 192 B կամէր: 193 B համակաց զհամատեսակն: 194 B արարեալ: 195 A ինքեան: 196 B զկապանսն տարեալ փխ. արար զկապանսն: 197 B ահեղ փխ. Աստուծոյ: 198 B զի: 199-200 ընդդէմ—մարդ էր: 201 A չիք եթէ: 202 B գտեսանելիսն: 203-204 B չիք եւ կամ— բերել: 205 հուն. 206 B եւ քաղաքին: 207 B ընդդիմաբան: 208 B պատառիցէ: 209 B Արդ զի՞նչ է. կրկնվում է: 210 B չիք աստանաւ: 211 B դիրագոյն: 212 B թագաւորաւանն ցելաւ բան փխ. բանն—ցելաւ: 213 B մատունսն ես էր: 214 B թէ որպէս: 215 B բան թագաւորականն (չիք թէ): 216 B չիք թէ: 217 B բան թագաւորական: 218 B թագաւորական: 219 B գոլով փխ. գրով: 220 A բնութեան: 221 B պատառեալ: 222 B ըստ քարտիսոյն եւ ըստ գրոյն ընդունելով փխ. քարտիսին— տանելով: 223 B ընդունել: 224 B ծառայականի փխ. կրականի: 225 B գոլով ընդունակ: 226 B չիք եւ— ընկալաւ: 227 B ով հրեայ այսուրեւտեւ: 228 B եւ փխ. իսկ: 229 B լեզուաց: 230 B եկեալ փխ. ածեալ: 231 B այլ փխ. բայց: 232 A անձնատուր: 233 B անկերպարան փխ. անկիր Բանն: 234 B չիք եւ: 235 B

քարտիսին կիրք: 236 B գոյ արարեալ: 237 B չիք յորժամ ոք: 238-239 A համեմատ ըստ գոյութեանն Հար ամենայնի եղբարց մեանեալ ըստ եղելութեանն մի եւ մոյն է եւ ի սքանչելագործութիւնն եւ յախտակրիքն, քանզի սքանչելագործէ հաւասար Հոգոյն Սրբոյ եւ կրէ ճշմարտապէս գմերս, եւ որպէս գմեզ ոչ հարկատրութեամբ եւ բնաբար, այլ կամաւորութեամբ եւ ճշմարտապէս, զի մեր կամք ոչ կամաւք ի մեզ կրին, այլ հարկատրութեամբ եւ բնաբար, այլ զինչ իրումն վայելուչ կամացն զհետ երթայր որպէս արդարեւ իմանալի է զԱստուծոյ: Արդ, այսպէս իմացի միութիւն Փրկչին անբաժանաբար եւ յորոց եղեմ ոչ ուրանալի, զի մի է Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս եւ մի Նորին բնութիւն, զի թէպէտ եւ յերկուց իմացի սա՛ մի եւ մոյն Որդի Աստուծոյ եւ Որդի մարդոյ ասի յաղագս ծնաւդացն գոյ համաբնութիւն:

Սա, որ յառաջ քան գլխիտեանս ի Հարէ ծնեալ, ի վախճան ժամանակաց ի Մարիամայ ի սրբոյ կուէ՛ ծնանի:

Սա, որ ի ծոց Հար, ինձամենա ժամանակաւ յարգանդի կնոջ համբերէ՛:

Սա, որ զամենայն յոչեից գոյացոյց, եղանի եւ զարգանայ հասակաւ:

Սա, որ տա կերակուր ամենայն կենդանեաց, ինքն կաթնաբոյծ լինի:

Սա, որ հինգ հացիւ զհինգ հազարսն կերակրեաց, քաղցնոյ իբրեւ զմարդ:

Սա, որ զհոսանս ովկիանոյ գոյացոյց. ծարաւէ մեծանապէս իբրեւ զմարդ:

Սա, որ անհինջ եւ անաշխատ ստեղծ գոսսս հրեշտակաց, ծանրանայ քնով եւ աշխատի յուղեզմացութեան:

Սա, որ զարութիւն Հար եւ իմաստութիւն^{7*} եւ ամենայն սրտից քննող^{8*}, անգիտանայ տնտիրինաբար:

Սա, որ հացի յերկիր եւ տա դողալ սմա, զարհուրի իբրեւ զմարդ:

Սա, որ արար զերկինս եւ հաստատեաց զերկիր եւ անմահութեան է տուող, խաչի համբերէ եւ զմահ ճաշակէ, եւ այսպէս զմերս կրէ մարդկաբար եւ զմոյն լուծանէ որպէս զԱստուած, զի լուծցէ զմեզ յարկածիցն ի վերայ եկելոց, որ ի դատապարտութենէ մախափարն, զի այս միայնոյ է կարողութիւն խնդրել զկորուսանելն եւ լուծանել զկապեալն եւ մորոգել զապականեալն եւ մորոգ կենաց առնել արժանատրոս, յորս եղիցի եւ մեզ ամենեցուն մտանել եւ ի մին վայելել յախտեանս. Ամէն փխ. ապականելով— Ամէն:

7* Հմմտ. Ա Կորնթ. Ա 24:

8* Հմմտ. Երր. Դ 12: